

ÓBUDA FŐ TÉR ÉS SZENTLÉLEK TÉR SZABADTÉR-ÉPÍTÉSZETI TERVE

RECONSTRUCTION PLAN OF THE MAIN SQUARE AND HOLY SPIRIT SQUARE IN ÓBUDA

SZERZŐ/BY:
PERNECZKY SÁRA

LEKTOR/REVIEWER:
JÁMBOR IMRE

ELŐZMÉNYEK, TERVEZÉSI TERÜLET BEMUTATÁSA

Óbuda Budapest történetében mindig jelentős szereppel rendelkezett, így igen érdekes feladat volt a Fő térrel és a vele közvetlen kapcsolatban levő Szentlélek térrrel foglalkozni. A főváros III. kerületének közigazgatási központja a Fő tér, melynek sikerült valamennyit megőrizni az egykor Óbudára jellemző kisvárosias hangulatból. Ezzel ellentétben a Szentlélek tér dinamikusabb élettel rendelkezik, melyet az itt található jelentős tömegközlekedési csomópont eredményez. A két tér érdekessége, hogy egymással szoros kapcsolatban állnak, olyannyira, hogy a kettő együtt egy egységes, de változatos szerkezetű térként is értelmezhető. Ezt az érzetet erősíti a XVII. században épült Zichy-kastély, mely egységes térfalként jelenik meg a két tér keleti homlokzatán.

A tervezési terület az Árpád-híd budai hídfőjének északi oldalán fekszik. Keletről a Budai alsó rakpart (vizuáli-

san a Duna és a Hajógyári-sziget), északról és nyugatról lakótelepek határolják. A déli határoló elemként megjelenő Árpád-híd számos probléma forrása: mind városépítészeti, mind településökölógiai szempontból konfliktusokat eredményez. Mindezek mellett a Szentlélek téren található buszpályaudvar funkcionális konfliktust okoz, miszerint teljes mértékben uralja a Zichy-kastély terét és nem ad lehetőséget a műemléki épület méltó megjelenésére (1. ábra).

A Fő tér és Szentlélek tér az említett főbb problémák ellenére igen sok potenciállal rendelkezik, melyeket egy megfelelően átgondolt koncepció szerint célszerű lenne kihasználni. Mindezeket a lehetőségeket az Önkormányzat felismerte, és 2008-ban ötletpályázatot hirdetett a Fő tér és környezetének rendezésére.¹ A pályázat célja a terület turisztikai és kulturális célú szabadtér-építészeti megújítása volt, mely egyben helyet biztosít szabadtéri programok részére is. A kiírt pályázat sikeresen végződött, ám azóta látható változás nem történt, az Önkor-

¹ Ötletpályázat az óbudai Fő tér és környezete városépítészeti és környezetalkotási tervezésére, 2008.

EGYÉNI KÖZLEKEDÉS VIZSGÁLATA

- autós közlekedés
- gyalogos közlekedés
- kerékpáros közlekedés

TÖMEGKÖZLEKEDÉS VIZSGÁLATA

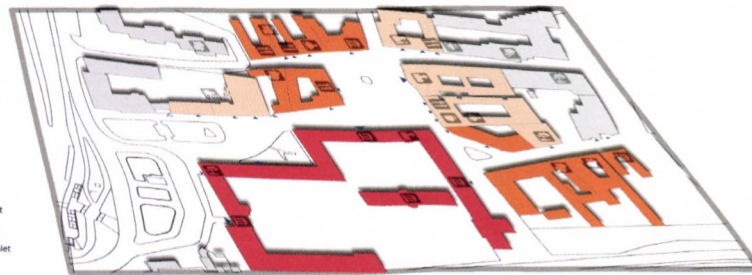
- autóbusz - 23, 34, 106, 118, 134, 137, 237, 218, 901, 90
- villamos - 1, 1A
- HÉV - Békásmegyér, Szentendre felé

ÉPÜLETÁLLOMÁNY VIZSGÁLATA

- bejárat
- XVIII. századi épület
- XIX. századi épület
- XIX-XX. századi épület
- XX. századi épület

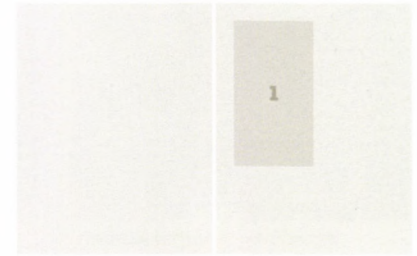
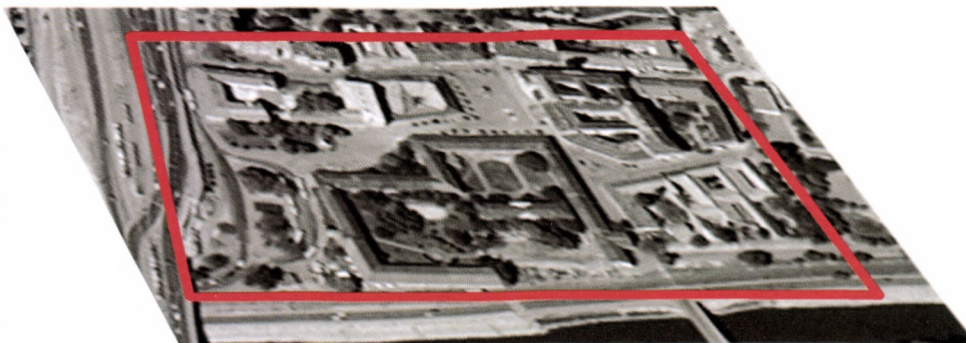
NÖVÉNYÁLLOMÁNY VIZSGÁLATA

- ép, szép habitusú fa
- nem esztétikus, megárvított fa
- enyhén sérült, kivágható fa
- kivágandó fa

TERÜLETI LEHATÁROLÁS

1. kép/pict.:
Területi lehatárolás és a tervezést megelőző vizsgálatok / The borderlines of the design area and square structure analyses

ANTECEDENTS AND INTRODUCTION OF THE PLANNING AREA

Óbuda has always played a significant role in the history of Budapest, therefore it was an interesting task to work on the Main Square (Fő tér) and the closely linked Holy Spirit Square (Szentlélek tér). The Main Square, which has kept the small town atmosphere once so typical of Óbuda, is the administrative centre of the III. District in Budapest. In contrast, the Holy Spirit Square is more dynamic and lively due

to the public transport junction located there. The connection of the squares creates an interestingly close knit yet varied area. Most of the unification is thanks to the 400 years old Zichy Castle with its long homogenous wall on the East side of the two squares.

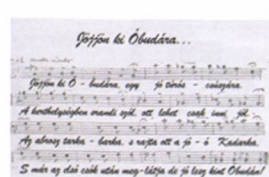
The planning area is situated next to the northern side of Árpád Bridge. The lower wharf on the Danube is on the East side (the River Danube, and the Shipyard Island (Hajógyári-sziget) as a visual border), to the West and North there are housing estates.

Aquincum a római korban

XIX. sz. Lóvasút és Városháza

XIX-XX. sz. Óbuda Krúdy Gyula korában

XX. sz. Városfejlesztés

mányzat viszont továbbgondolta fejlesztési elképzeléseit. A Szentlélek téren található buszpályaudvar csökkentése egyértelmű célá vált és a BKV Zrt-vel történő egyeztetések során alakult ki az a koncepció, miszerint a tér szélén kerül kialakításra három darab buszmegálló, mely által a Zichy-kastély előtt egy egységes, nagy gyalogos járófelület és zöldterület alakul ki.² Ennek az új köztér-éltetésnek lehetősége adta munkám alapját, mellyel együtt célom volt az Árpád-híd megépülésével kialakult konfliktusok rendezése, valamint az egykori Óbuda hangulatának visszaállítása.

A FŐ TÉR ÉS SZENTLÉLEK TÉR TÖRTÉNETE

Óbuda a főváros területén szinte egyenértékű Budapest római kori múltjával. Területén épült ki az ókorban az első város, Aquincum, amelynek számos maradványa látható a Fő téren és környékén.

A terület folyamatosan fejlődött, majd Óbuda a XVII. század közepétől a Zichy családhoz tartozott, és ebben az időben épült az igen impozáns kastély. Sajnos az épület már az 1770-es években pusztulni kezdett, és évtizedeken át raktárnak használták.

Óbuda szerepe, és ezzel együtt a Fő tér is igen megváltozott, amikor a BKTV (Budai Közúti Vaspálya Társaság) 1869-ben elindította észak-budai lóvasútjait, a Lánc-híd, budai hídfő - Bem József tér (akkor még Pálffy tér) - Óbuda, Fő tér útvonalon.³

A terület fejlődését az 1873-as város-egyesítés sem zavarta meg, amikor is Pestet, Budát és Óbudát, ezt a három különálló várost egy várossá, a fővárossá egyesítették. A városi polgárok továbbra is szívesen jártak ki ide, hiszen mindig akadt itt bőven szórakozási lehetőség, valamint ekkor váltak híressé az óbudai éttermek is. Ekkor élt itt Krúdy Gyula⁴, aki szintén gyakran látogatta a hangulatos éttermeket, kocsmákat.

A fejlődés egy másik irányban is elindult, amelynek részei voltak a nagy városrendezési elképzelések is. Így a XIX. század végén, a XX. század elején Óbudára is teljes átalakítási, átépítési koncepciók születtek. 1908-ban törvény rendelte el az Óbudát Pesttel összekötő híd megépítését, mely végül csak 1950-ben került átadásra, ez a mai Árpád-híd.

Óbudán az 1960-as, 70-es évek modern városépítési hulláma jelentős arculatváltást eredményezett. Az 1980-as években készült az Árpád-híd, amely így határozottan osztja két részre az egykori Óbuda történeti városmagját (2. ábra).

² Óbudai-sziget külső közlekedési kapcsolatai, 2010.

³ Budapest elveszett sinei c. internetes oldal

⁴ Krúdy Gyula (Nyíregyháza, 1878. – Budapest, Óbuda, 1933.) a magyar prózaírás kiváló mestere volt, 1930-tól Óbudán élt. Az ottani légkör olyannyira megihlette, hogy több elbeszélésében is visszatérő motívumként jelenik meg az óbudai élet.

2. kép/pict.:

Felvételek a Fő térről és Szentlélek térről ókortól napjainkig / Pictures about the Main Square and Holy Spirit Square from the Roman past until the 21th century

Árpád Bridge, as the southern boundary, is the source of several problems: it causes conflicts both in terms of urban design and in urban ecology. In addition, the Holy Spirit Square has a functional conflict, because the bus terminal dominates the area and completely oppresses the historic Zichy Castle.

In spite of the problems mentioned above the Main Square and the Holy Spirit Square have enormous potential, which should be utilized by a well thought out town planning concept. This had been recognised by the local council and in 2008 they announced a tender for the revitalization of the Main Square and its surroundings.¹ The key point of the tender was a new cultural and touristic design which supports open air programmes. Although the tender finished successfully, the square has not changed. However in the meantime the council is reconsidering its development projects. Nowadays the main aim is the reduction of the bus terminal on the Holy Spirit Square. Budapest's Public Transport Company (BKV Zrt.) has agreed to move the three remaining bus stops to the edge of the square. Thanks to this new conception it is possible to create a large pavement with open green areas for the pedestrians in front of the Zichy Castle.² The idea of my thesis comes from the possibilities of this new public square. My other main goal is to solve the conflicts, which started with the building of Árpád Bridge and to restore the atmosphere of former Óbuda.

THE HISTORY OF THE MAIN SQUARE AND HOLY SPIRIT SQUARE

Óbuda's Roman past is equivalent to the Roman past of the capital. The first town Aquincum was built here, numerous remains can be seen near the Main Square.

Óbuda continued to develop through the 17th century, when it belonged to

the Zichy family, who built their stately home here. Unfortunately the building started to deteriorate from 1770 and was used as a storehouse for decades.

In 1869 The Royal Road Company (Budai Közúti Vaspálya Társaság) launched a horse tramway between The Chain Bridge and Bem József Square (now Pálffy Square), and with that the role of the Main Square and Óbuda changed.³

In 1873 the so far three separate cities Óbuda, Buda and Pest were unified and called Budapest. During this period Óbuda kept its importance and charm. Thanks to the plentiful entertainment opportunities, guests continued to visit Óbuda and its restaurants became renowned. Gyula Krúdy,⁴ the famous writer, also lived in this area and frequently visited the atmospheric restaurants and wine bars during this time.

The urbanisation took other forms too, which were part of a large urban vision. By the end of the 19th century the plan for the complete reconstruction took shape. In 1908 law was passed stating that a bridge should connect Óbuda and Pest. Árpád Bridge was completed and handed over in 1950.

The wave of modernisation, so typical of the sixties and seventies caused great changes to Óbuda's image. In the 1980s Árpád Bridge was extended, which now splits the historical centre of Óbuda in half. Árpád Bridge and the construction of the housing estates changed not only the urban architectural structure of Óbuda, but also the previous land use. The Main Square has preserved the typical former atmosphere of Óbuda, even if the ten storey blocks of flats near the remaining buildings do detract from the overall view.

The centre of Óbuda has a prominent historical milieu and a traditional street structure, which should determine the future development of these areas.⁵

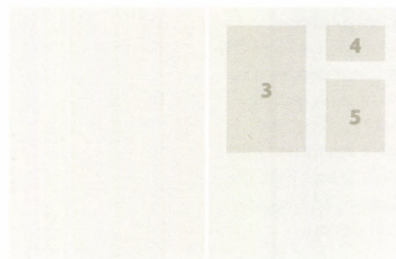
1 Idea planning competition for the urban and open space renewal of the Óbuda Main Square, 2008

2 External traffic connections of Óbudai Island, 2010

3 website: Budapest elveszett sinei (Lost rails of Budapest) 2011 <http://hampage.hu/kozlekedes/sinek.html>

4 KRÚDY Gyula (1878-1933), master of Hungarian prose literature. While living there from 1930, its inspiring atmosphere made the life in Óbuda a recurring motif in his narratives.

5 website of Óbuda

3. kép/pict.:
 Funkcióséma /
 The design program
 and functions
4. kép/pict.:
 Új térszerkezet/
 The designed place
 structure

5. kép/pict.:
 Átnézeti helyszínrajz
 a Fő tér és Szentlélek
 tér környezetéről /
 Aerial view of the Main
 Square and Holy Spirit
 Square

Az Árpád-híd, és a lakótelepek felépítése nem csak az egykori Óbuda településépítészeti struktúráját rendezte át, hanem a korábban kialakult terület-használatot is. A Fő tér megőrizte ezt az Óbudára egykor jellemző hangulatot, még ha a teret övező megmaradt egykori épületek mögött zavaróan hatnak is az előbukkanó tízemeletes panelházak.

Óbuda belső része kiemelkedő műemléki környezetű területegységekből áll. A fejlesztéseket ezeken a területeken meg kell határozni a hagyományos utcaszerkezet megőrzése, valamint a kialakult épületállományhoz való igazodás.⁵

TERVEZÉSI KONCEPCIÓ ÉS TERVISMERTETÉS

Az épített és természeti környezet rendezése életszínvonalbeli fejlődést eredményez, amely a továbbiakban kihat a magasabb szintű szolgáltatások pozitív irányú változására is.⁶ Az ezen elv alapján készített koncepció szerint a vizsgált területen a változások olyan fordulat-hoz vezetnek, amelyek tovább gerjesztik a többszintű fejlődést. Ennek megvalósulása érdekében fontos egy funkcionálisan jól átgondolt, működőképes térszerkezet, mely a Fő tér és Szentlélek tér esetében négy részre tagolható, a következők szerint: kapcsolat, köztér, zöldtér, valamint közlekedés. Mindezek a funkciók egységet alkotnak, hiszen egy közös tengelyre vannak összeszerkesztve, mely egyben a tervezési terület gerince is (3. ábra).

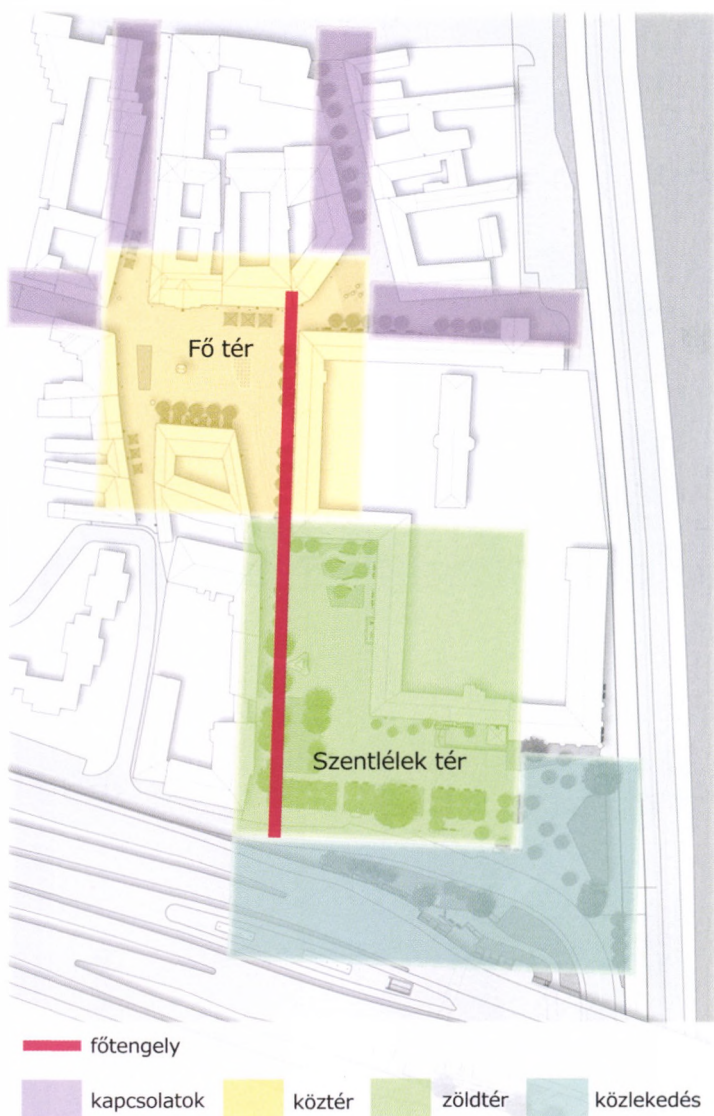
A meglévő, értékes térszerkezet logikus és funkcionális újragondolása után került kialakításra a végleges elrendezés. A tervezési területet hat, ún. térszerkezeti egységre osztottam fel, amelyek egymástól elkülönülnek, de mégis harmonizálnak, továbbá fontos, hogy a területek kellő méretűek maradtak ahhoz, hogy lehetőséget tudjanak biztosítani különféle rendezvények lebonyolításához. Így elkülönülnek a Kapcsolódó utcák, az Esernyősök tere, a Fő tér, a Szentlélek tér pedig három további részre tagolódik: Fialatok tere, Kastély tere és Közlekedés tere (4. ábra). Munkám során kiemelten foglalkoztam a Szentlélek térrel és környezetével.

Óbuda Fő tér és Szentlélek tér szabadtérépítészeti tervét részletes vizsgálatok után készítettem el (1. ábra). Ennek során jutottam arra a következtetésre, miszerint a legtöbb probléma forrása a Szentlélek téren található, illetve, hogy a Fő tér és környezete funkcionálisan működőképes, ám környezeti megújulásra ott is szükség van.

A Kapcsolódó utcák mindegyike a Fő térre fut be, ezért szükség volt ezek történeti környezetbe illesztésére, megfelelő szabadtér-építészeti eszközökkel. Az Esernyősök terének központi eleme a szoborcsoport, mely vizuálisan a Fő tér részét képi. A műalkotás méltó érvényesülése érdekében a környezetét forgalom elől elzártam, ezáltal egy meghitt hangulatú pihenőhely alakult ki.

A koncepció szerint a Fő tér fontos reprezentációs szereppel bír, ahol meghatározóak a közösségi események,

⁵ Óbuda internetes oldala
⁶ Óbuda-Békásmegyer Integrált Városfejlesztési Stratégiája, 2009.

CONCEPTION AND INTRODUCTION OF THE PLANS

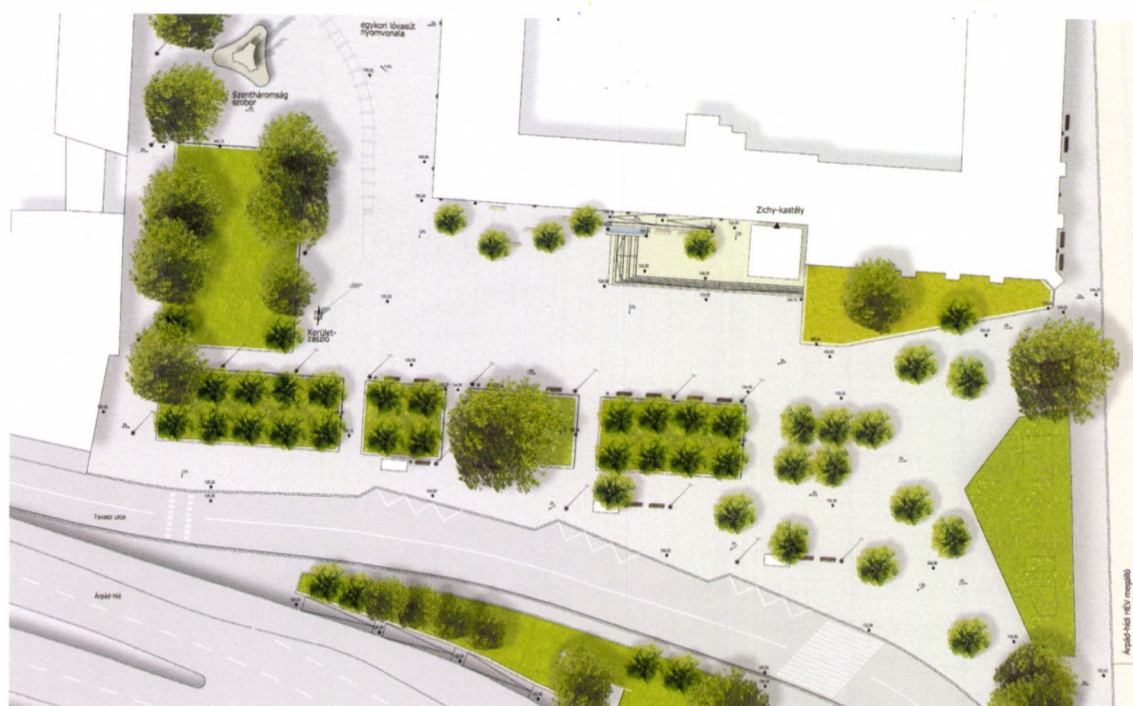
The reconstruction of the urban and natural environment causes the standard of living to go up and furthermore affects the services in a positive way.⁶ My concept, based on this principle, generates a multilevel development in the area. To realise this, it is important to create a well functioning, thought out structure, which in the case of the two squares can be divided into four parts, namely connection, public space, green space and transport. These functional spaces are joined by one axis, which is also the spine of the planning area.

After considering the existing valuable spaces and functions, the final layout took shape. The planning area was divided into six structural units; these units are independent areas that are in harmony with each other. It is important that the size of the newly created units would be spacious enough for all kinds

of outdoor events. The six units are: Related streets (Kapcsolódó utcák), the Square with the sculpture of the Waiting Women (Esernyősök tere), the Main Square; and the Holy Spirit Square is divided into three additional units, called Young People's Square (Fiatalok tere), Castle Square (Kastély tere) and Transport Square (Közlekedés tere). My work focuses on the Holy Spirit Square and its surroundings. The design of the open spaces of the Main Square and Holy Spirit Square was created after profound study of the existing area. As a result of which I came to the conclusion that most of the problems are in Holy Spirit Square, and that although the Main Square functions well, it certainly needs some modification.

All the nearby streets run into the Main Square, so it was essential to fit these streets into the historical environment with the new open plan design. The focal point of the little square at the corner of the Main Square and the Barrack Street is the

6 Integrated Development Strategy of Óbuda-Békásmegyér, 2009.

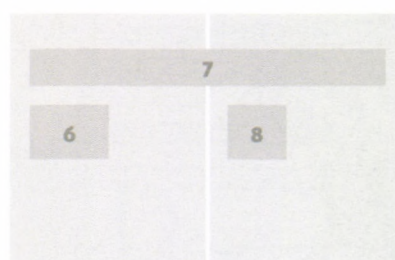

ezért szükség volt az igényesen kialakított burkolat mellett megfelelő méretű felületek biztosítására, különféle rendezvények számára. A Fő térre fut be a Szentlélek térről az egykori lóvasút nyomvonala, amelynek a XIX. században itt volt a végállomása. A burkolt felület monotonitását oldja továbbá a járószintből feltörő vízarchitektúra is. Az itt található egykori gázfogadó épületét megtartottam, hiszen napjainkban a tér jelképének számít.

A Fialok tere a Szentháromság tér Fő térhez legközelebb eső része az Óbudai Gimnázium közelsége miatt kapta ezt a nevet (8. ábra). A Zichy-kastély tövében egy nagyobb, átlátható, gyepvel borított felületet hoztam létre, amelyben két belső, burkolt teresedés található. Ezen térrész célja, hogy a diákság

tanítás utáni közösségi életének megfelelő helyszíneként funkcionáljon.

A Kastély és Közlekedés tere koncepcióm legfontosabb részét képezi (7. ábra). A Kastély tere a legújabb elem, hiszen az a Szentlélek téri buszpályaudvar értelemszerűen átgondolt redukálásával jött létre. A csökkentett méretű Közlekedés tere és az új térrész képes egy egységet alkotni, mégis határozott választvonalként jelenik meg közöttük a dupla fasorral kialakított puffer sáv, amely több funkciót lát el. Egyrészt feladata, hogy az Árpád-híd budai hídfőjét vizuálisan takarja, ezáltal az egykori Óbuda megmaradt része egy erős lehatárolás következtében belső, zárt térszerűként értelmezhető. Másrészt a forgalom okozta zaj-, és porszennyezés mértékét is csökkenti a puffer terü-

6. kép/pict.:
Kiemelt tervezési terület: Kastély és Közlekedés tere / Focused design area: Castle Square and Transport Square

7. kép/pict.:
Metszet a Kastély és Közlekedés terét elválasztó puffer zónáról / Section of the buffer zone between the Castle Square and Transport Square

8. kép/pict.:
Kiemelt tervezési terület: Fiatalok tere / Focused design area: Young Peoples' Square

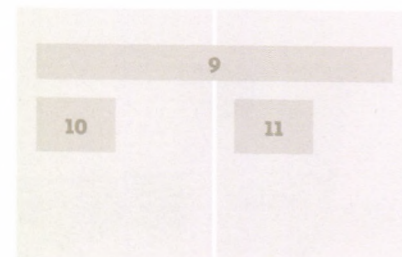
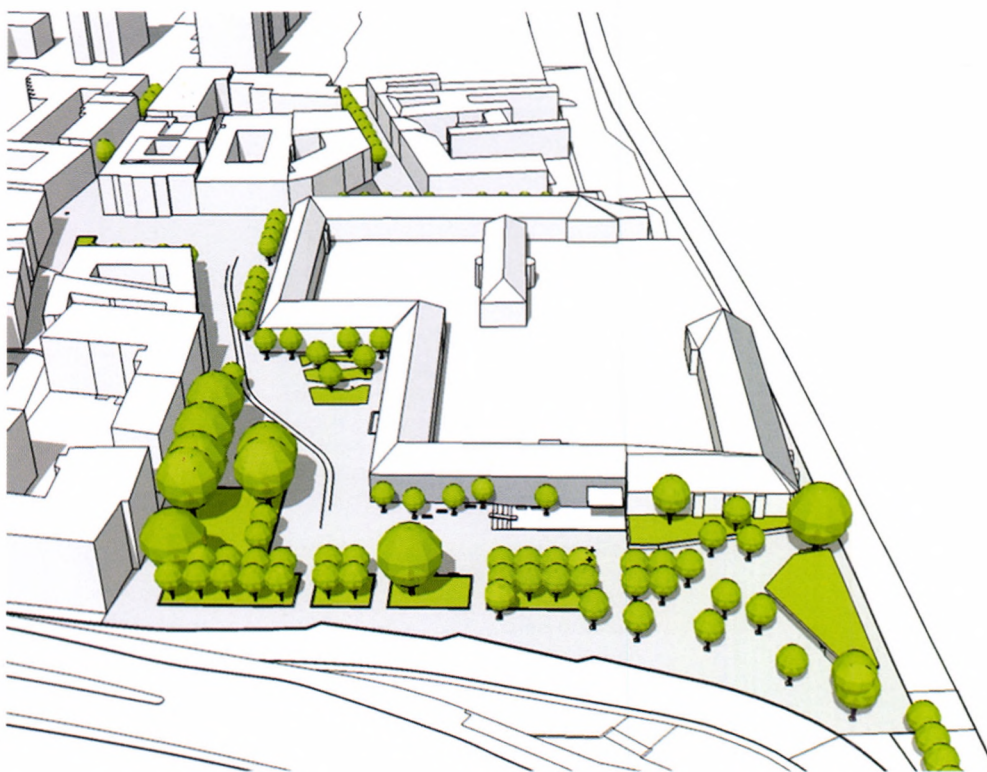
sculpture of the Waiting Women, with its best view from the Main Square. To bring more attention to this work of art and also to create a cosy place, this area would be closed to traffic.

The Main Square, according to the concept, serves a representational purpose, the reconstruction of the granite pavement and large enough areas were important for these public events. The route of the former horse tramway used to run into the Main Square from the direction of the Holy Spirit Square, in the 19th century it had its final stop at the Main Square. A water feature also breaks the monotony of the pavement. Since the gashouse (Gázfogadó) has become the symbol of the square it would be kept in its present state.

The Young People's Square is the closest part of the Holy Spirit Square to the Main Square, which was named after the nearby secondary school. At the base of the wall of the Zichy Castle, a larger grassy area would be built with two paved areas within it. The aim of this part of the project is to form a pleasant place, like an outdoor hall, for the children to rest after school.

The main point of my project is the Castle Square (Kastély tere) and Transport Square (Közlekedés tere). Castle Square as the newest part was created with the reduction of the Transport Square. The limited Transport Square and the new part of the square form one area; however they are divided with a buffer zone of a double line of trees, which has several functions.

9. kép/pict.:
Hosszmetszet a
Szentlélek térről /
Section of the Holy
Spirit Square

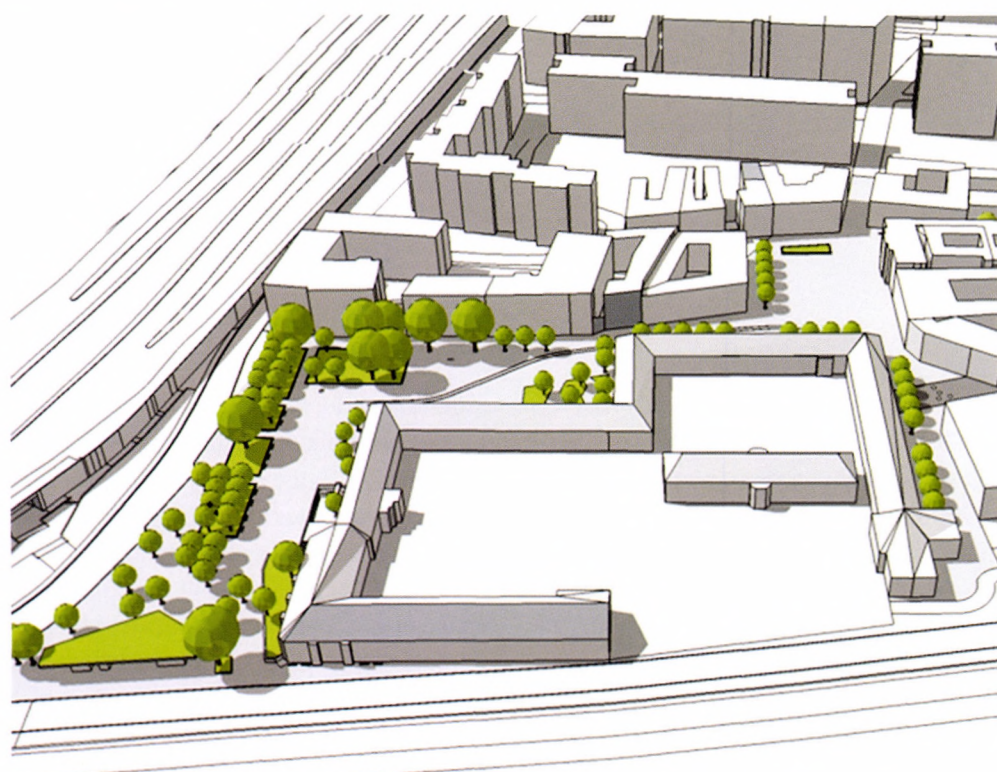
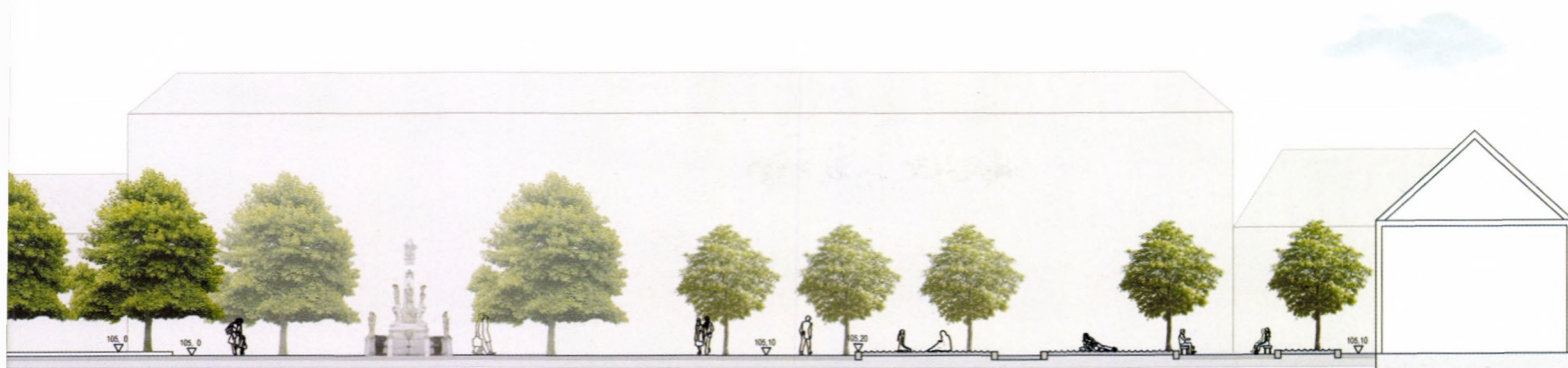
10. kép/pict.:
A Kastély és
Közlekedés tere
madártávlatból /
View of the Castle
Square and Transport
Square

11. kép/pict.:
A Szentlélek tér
madártávlatból /
View of the Holy Spirit
Square

let. A Kastély tere így a Zichy-kastéllyal párhuzamosan elhelyezkedő, hosszanti térrész, melynek tengelyét a kerület-zászló zárja le. E térről indul a már említett egykori lóvasút nyomvonal, amely a Szentháromság-szobor előtt elkanyarodva vezet át a Fő térre. A kastélyban működik ma a Vasarely Múzeum, melynek süllyesztett szintben található bejáratát az épület funkciójának megfelelő, reprezentatív megjelenésűvé alakítottam át. A Közlekedés terén új buszmegállók létesültek, valamint fontos elem az a nagyméretű zöldtető, mely alatt pavilonszerű elrendezésben jelennek meg a közlekedés igényeit kiszolgáló épületek.

ÖSSZEGZÉS

A Szentlélek téren található buszpályaudvar redukálásának terve nagy lehetőséget jelentett, mellyel a vizsgálatok alapján tapasztalt számos konfliktus megoldódik. A kialakított térrendszer a látogatót fokozatosan vezeti be az egykori Óbudát felidéző hangulatba. Egy logikusan és szépen kialakított városi téren áthaladva, valamint az aközben szerzett vizuális élmények által az ember részévé válik a saját városi életterének. Ezért fontos, hogy az óbudai Fő tér és Szentlélek tér egy alaposan átgondolt koncepció szerint éledjen újjá. ☉

Firstly, the trees obscure Árpád Bridge and as a result the historical centre of Óbuda becomes a well-balanced closed area. Secondly the noise and air pollution due to the traffic would be reduced by this green buffer zone. Castle Square is a longitudinal area parallel to Zichy Castle and the district flags border off its centreline. The route of the horse tramway enters the square on the West side and turns at the Statue of Trinity to the Main Square. The Vasarely Museum is in the castle; its current entrance is in the basement, which according to my plan would become more representative and more suited for the purpose. Three new bus stops would be built on the Transport Square, with pavilions under a large green roof serving the public transport links.

SUMMARY

The possibility to reduce the bus terminal located on the Holy Spirit Square was a great opportunity to solve the problems that were recognized by the analysis. The designed place structure introduces the visitors step by step to the atmosphere of the quondam Óbuda. The visitors passing through this logical and well designed public place with its visual sights would have a real city experience. Therefore it is important that the revival of the Main Square and the Holy Spirit Square in Óbuda is carried out according to a well thought out concept. ●